

Кордас Владислав Геннадійович
студент гр. ПОФГм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д. е. н., професор Кізима Т. О.

ОЩАДНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОВЕДІНКА ГРОМАДЯН: ТЕОРЕТИКО- КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Дослідження сутності ощадно-інвестиційної поведінки громадян, на нашу думку, найбільш доцільно здійснювати у руслі теорії поведінкових фінансів, яка стрімко розвинулась наприкінці ХХ ст. Причому слід акцентувати, що сучасне тлумачення та інструментарій дослідження фінансової поведінки сформувалися насамперед на основі положень теорії інституціоналізму, представники якої стверджували, що поведінка людини не завжди буває раціональною, а нерідко – доволі нераціональною, адже у реальному економічному житті людину завжди супроводжують невизначеність і ризик, а також складність та асиметричність фінансової інформації. Відтак «саме на базі виявлення таких чинників і дослідження їх впливу на процес прийняття фінансових рішень виник новий напрям сучасної фінансової науки – поведінкові фінанси» [3, с. 175], який набуває особливої популярності у сучасних умовах.

Принагідно зазначимо, що цінність теорії поведінкових фінансів насамперед полягає у тому, що, на думку українських науковців, саме вони «значною мірою пояснюють проблему невідповідності теорії, заснованої на раціональності, з одного боку, і реальної практики – з іншого. Адже доволі часто найбільш успішні учасники фінансового ринку демонструють абсолютно «нераціональну» поведінку» [2, с. 13].

Відтак «сьогодні усе більше вітчизняних науковців звертаються до надбань теорії поведінкових фінансів» [2, с. 16], послуговуючись різноманітними прийомами «аналізу психологічних особливостей нераціональної поведінки як окремих людей, так і цілих суспільств» [2, с. 17]. То ж нині фінансова поведінка громадян, як втілення та реалізація основних постулатів теорії поведінкових фінансів, «стала об'єктом активних досліджень з боку науковців найрізноманітнішого спрямування (економістів, демографів, соціологів, психологів)» [4, с. 86], які аналізують основні її тренди та закономірності, виходячи зі специфіки своєї науково-дослідницької діяльності.

Загалом українські науковці фінансову поведінку громадян трактують насамперед як «діяльність членів домогосподарств, пов'язану із розподілом та перерозподілом грошових ресурсів, в результаті чого відбувається формування відповідних фондів грошових коштів (індивідуальних та спільних фондів споживання, резервного фонду, фонду заощаджень тощо) та їх використання на певні цілі» [5, с. 20].

Оскільки фінансова поведінка громадян є доволі системним і багатовекторним явищем, то на її формування і реалізацію впливають низка факторів і передумов не лише фінансово-економічного, але й насамперед

ментально-етичного та соціокультурного, а також об'єктивного та суб'єктивного характеру (безумовно, у їх тісній взаємодії і взаємовпливі).

На нашу думку, важливою складовою дослідження фінансової поведінки громадян є її моделювання, тобто виокремлення основних моделей і стратегій такої поведінки з-поміж усього спектру фінансових активностей громадян. Принагідно зазначимо, що під моделлю фінансової поведінки розуміємо насамперед схильність громадян дотримуватися обраної фінансової поведінки з певними, властивими лише їй специфічними ознаками. Іншими словами, це є схильність громадян до вчинення відповідних дій у сфері управління особистими фінансами (зокрема, щодо формування доходів, здійснення витрат і заощаджень) з дотриманням свідомо обраних поведінкових характеристик.

Відтак, беручи до уваги насамперед вплив певних груп факторів, окремі науковці моделюють фінансову поведінку громадян за такими основними типами: «1) пасивно-протестним (одним із основних його ознак є неплатежі); 2) активно-традиційним (полягає у зберіганні заощаджень у банках; користуванні банківськими послугами); 3) пасивно-традиційним (намагання за можливості уникати фінансових відносин, не пристосовуватись до вимог ринку та уникати їх впливу шляхом натуралізації домашнього господарства, підвищення ролі сімейної та дружньої взаємодопомоги)); 4) змушено-адаптивним (користування послугами комерційних банків при отриманні заробітної плати й соціальних виплат, участь в обов'язкових страхових програмах при кредитуванні тощо); 5) добровільно-адаптивним (користування новими банківськими послугами, здійснення операцій з купівлі-продажу валюти, цінних паперів, участь у недержавному пенсійному страхуванні, інвестування окремих проектів та ін.)» [1, с. 108].

На нашу думку, моделювання фінансової поведінки громадян доцільно здійснювати з урахуванням напрацювань відомих наукових шкіл, течій і концепцій сучасної вітчизняної та зарубіжної економічної науки і практики, які тим чи іншим чином пояснюють природу фінансової поведінки людини. Надзвичайно цінними для розуміння і моделювання фінансової поведінки громадян вважаємо насамперед теорію поведінкових фінансів Д. Канемана і А. Тверські, концепцію «сімейної економіки» Г. Беккера, уже згадувану нами вище теорію інституціоналізму, а також концепції індивідуалізму та суб'єктивізму Ф. фон Хайека.

То ж, базуючись на основних постулатах вищенаведених теорій і концепцій, методологічно мотивованим і логічно виваженим вважаємо виокремленням споживчої, заощаджувальної та інвестиційної моделей фінансової поведінки (з яких дві останні моделі можна поєднувати в одну, виокремлюючи ощадно-інвестиційну модель, позаяк процеси заощадження та інвестування на рівні окремої особи є надзвичайно тісно поєднаними і взаємокорелюючими між собою).

Відтак ощадно-інвестиційну поведінку громадян визначаємо як сукупність різного роду активностей громадян у сфері мотивованого формування особистих заощаджень та їх ефективного використання у

майбутніх періодах з усвідомленим вибором об'єктів, форм та інструментів таких заощаджень.

Таким чином, підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що в сучасних умовах надзвичайно необхідним є вжиття низки заходів, передусім на рівні держави, щодо стимулювання активних стратегій ощадно-інвестиційної поведінки українців, зважаючи на фактори об'єктивного (сформований інвестиційний клімат в країні, ефективність системи захисту заощаджень громадян, наявність чіткої та зрозумілої для пересічних громадян інформації щодо діяльності вітчизняних фінансових інституцій, рівень розвитку фінансового ринку) та суб'єктивного характеру (психологічна схильність громадян до заощаджень та їхня схильність до ризику, інфляційні очікування населення, рівень довіри населення до владних структур загалом та фінансових установ зокрема, рівень фінансової грамотності населення). Причому з-поміж першочергових заходів виокремимо: створення сприятливого середовища для зростання доходів громадян і розвитку фінансового ринку шляхом урізноманітнення інвестиційно привабливих та відносно надійних для пересічних громадян фінансових інструментів, що обертаються на ньому, а також – що найголовніше – підвищення рівня фінансової грамотності українців з метою убезпечення їх від різного роду ймовірних шахрайських схем, які значно масштабувалися у нинішніх кризових умовах, спричинених поширенням коронавірусної інфекції в Україні та світі.

Список використаних джерел:

1. Алиева И. А. Финансовое поведение населения: теоретический аспект. Вестник КРСУ. 2016. Т. 16. №2. С. 107–109.
2. Кізима Т. Поведінкові фінанси у концепціях класичної та інституціональної теорій. Світ фінансів. 2013. Вип. 3. С. 7-18. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/12096/1/%D0%9A%D1%96%D0%B7%D0%B8%D0%BC%D0%B0%20%D0%A2..pdf>.
3. Кізима Т. Поведінкові фінанси як новий напрям досліджень сучасної фінансової науки. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : наук. зб. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2013. Вип. 9. Т. 2. С. 175-179. URL: <https://kfin.pnu.edu.ua/%d0%b0%d1%80%d1%85%d1%96%d0%b2-%d0%b6%d1%83%d1%80%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d1%83/>.
4. Кізима Т. Стратегії та моделі фінансової поведінки домашніх господарств у сучасних умовах. Світ фінансів. 2009. Вип. 2 (19). С. 86-96. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/25839/1/%D0%9A%D1%96%D0%B7%D0%B8%D0%BC%D0%B0%20%D0%A2..pdf>.
5. Кізима Т. Фінансова поведінка домогосподарств: сутність, класифікація, чинники впливу. Світ фінансів. 2011. Вип. 4. С. 19-26. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/19030/1/%D0%9A%D1%96%D0%B7%D0%B8%D0%BC%D0%B0%20%D0%A2..pdf>.